

beskrajno nadilazi. Drewsov intelektualizam potječe iz njegovih hegelijanskih sanjâ, po kojima predikate ne treba priricati individuu, nego ideji. — Od katolika je, osim spomenutih, izvršno i svestrano obradio „problem o Isusu“ Meffert Fr.: „Die geschichtliche Existenz Christi“ 5.—8. Auflage“. (Apolog. Tagesfragen, 3. Heft). M. Gladbach. Volksvereinsverlag (188 S.) M. 1'80. — Poslije ovih radnja ima nade, da će se Drewsov mjehur od sapunice brzo rasplinuti. Nema sumnje: Christus vivit, Christus vincit, Christus regnat!

Priopćio: *Dr. Fran Barac.*

„Roma e l' Oriente.“

Pod ovim naslovom počeo je izlaziti u Opatiji Grottaferrata pokraj Rima časopis s tendencijom da poradi oko sjedinjenja Crkvi. Potpuni naslov toga časopisa je ovaj: Roma e l' Oriente. Rivista Criptoferratense per l' unione delle Chiese. — Pubblicazione mensile. Badia di Grottaferrata. Anno I. num. I. Novembre 1910. — Premda izlazi u samom Rimu časopis pod imenom „Il Bessarione“ s istim programom, časopis koji već 15 godinâ izlazi i koji dostojno promiče ovu ideju i ne bez uspjeha, ipak su monasi reda sv. Vasilija Vel., koji nastavaju starodrevnu opatiju — utemeljenu god. 1004. od sv. Nila — a nalazi se u blizini Rima poput grčkoga otoka u moru latinskom, držali za svoju dužnost da i oni naposeb late se posla na polju vjerskom oko zbliženja i sjedinjenja braće svoje na istoku za sada rastavljene, i to posla naučnoga, istraživanja nepristranoga iz ljubavi spram braće svoje rastavljene. Oni drže da je došao čas, da se porazgovore s njima, s Grcima u grčkom, sa Slavcima u slavenskom jeziku, da se prilagode njihovu mišljenju ne dirajući u istinu ni u temeljna načela, na kojima sloga počiva. Tako govore izdavači te smotre u programu, što je na čelu lista. Nitko pametan ne će vrijednim monasima prigovoriti, što su se dali na izdavanje ove smotre, nitko im ne će poreći plemenitosti njihove nakane. Moglo bi se doduše pitati: a zar je baš potrebna bila ta smotra, kad u Rimu izlazi već jedna? Ali trijezan čovjek kimnut će zabrinuto glavom, kad ušćita u istom programu onaj poziv na suradnju, u kojem monasi izjavljuju,

da će primati i u časopisu svojem objelodanjivati sve, što napišu istočnjaci, bilo svjetovnjaci ili crkovnjaci, a oni da će dodati samo po koju svoju opasku, ako se ne budu slagali sa sadržajem sastavka, i to u pristojnoj formi, u ljubavi, s poštovanjem, mirno i nepristrano i u najtežim i najdelikatnijim pitanjima, kakovim god tonom govorio pisac o njima. Ovo se čini da je odviše rečeno, ali pustimo sada to.

Pod konac novembra prošle god. 1910. ugledao je svijetlo prvi broj te smotre, ali u zao čas. U tom broju bio je otisnut članak pod naslovom „Pensées sur la question de l'union des Eglises“ potpisan po Maksimilijanu princu Saskom. Princ Maksimilijan, rođeni brat sadanjega kralja saskoga Fridrika Augusta i nadvojvotkinje austrijske Marije Josipe, udove iza pok. nadvojvode Otona, svećenik je katolički i profesor liturgike na sveučilištu u Friburgu. Imade u tom članku divnih misli osobito s prvine. Tu se n. pr. lijepo ističe, da su sredstva za sjedinjene crkvi jednostavna, dobro poznata cijelomu svijetu, samo što se rijetko upotrebljuju, a to su: istina i ljubav. „Istinu, veli on, iskrenost hvale svi, ali rijetko je rabe; treba upoznati istinu i dati nek ju i drugi upoznadu; ne treba je se bojati, jer je ona vazda lijepa pa i onda, kada plaši.“ A za ljubav veli: „Ima i drugo sredstvo pokraj istine i koje se temelje na istini: to je ljubav. Istina je i sama za se već sila neka i moć. Ali ako se hoćeš sprijateljiti i zbližiti, ljubav je potrebna... Sbog pomanjkanja ljubavi odijelio se istok od zapada.“

Sve ovo i mnoge druge lijepe stvari potvrguju, da pisac članka nije imao zle namjere, da mu je dapače nakana bila plemenita, a što je napisao toliko bludnji, valja reći da se prevario, da je nekome nasjeo, ili šta slična. Za svoju nutrinu odgovarat će pred Bogom i pred svojom savijesti na sv. ispovijedi; to na nas ne spada, ali to spada da koju reknemo o objektivnim bludnjama, što se nalaze u pomenutom članku.

Ove bludnje su dvostruke: dogmatične i historične.

1. Govoreći o sjedinjenju crkvi veli, da treba isključiti rimski pojam sjedinjenja, kakov imade latinska crkva, koja je naučena samo da zapovijeda. Taj pojam tobož „rimski“ prikazuje pisac kao potpunu podložnost, poniženje, poraz, jaram zarcbljenički nad istočnjacima. Ovomu pojmu suprotstavlja pojam sjedinjenja, što ga ima istočna crkva, a to je pojam prijateljstva, sloge i bratimstva, a ne podložnosti. Iz kojeg pojma proizlazi,

da istočna i zapadna crkva imaju jednako dostojanstvo, jednaka prava, da imade nastupiti status quo ante t. j. prije raskola, dosljedno da se ne prihvataju kasnije dogmatičke definicije katoličke Crkve, a da se prihvate uvjeti sjedinjenja, kako se bude svidjelo istočnjacima. Pisac, rekao bih, više naginje k ovom posljednjem pojmu, ali ipak tvrdi, da se pravi pojam mora da nalazi u sredini izmegju ova dva shvaćanja. Ali baš tu sredinu ne nalazimo u članku dobro razjašnjenu niti stalno opredijeljenu. Diljem članka veli pisac, da on ne poima sjedinjenje poput potpune podložnosti (*une soumission complete*), da se ne smije poimati kao neko podjarmljenje crkve istočne pod jaram crkve latinske, kao poniženje crkve istočne pred zapadnom.

Ovi i slični izrazi dakako iznenagjuju. Čovjek to ne bi očekivao od katoličkog pisca. Ne stoji dobro u ustima profesora bogoslovije, kad govori o „rimskom“ pojmu sjedinjenja. Zgodno odgovara polemičar u rimskoj „*Civiltà Cattolica*“ sv. 1453. str. 69. „Tā zar priznati istinu znači poniženje? Zar povratak kćerke u krilo matere Crkve znači objesiti jaram o vrat? Zar sjedinjenje braće rastavljene oko zajedničkog im oca u jednu obitelj Božju znači poraz protivnika pobijegjenih u bitci? Tako može govoriti protivnik Rima, stari polemičar bizantinski.“

2. Još je gore što veli za Papu: „Valja dobro razlikovati izmegju položaja pape, koji zauzima on kao posebna glava latinske Crkve i položaja, što ga zauzima spram cijeloga svijeta; obično se te dvije stvari zamjenjuju i nitko si ne daje truda da ih jasno razluči.“ I opet: „Pa ni s obzirom na Papu ne bi se trebalo govoriti o podvrženosti crkve istočne u potpunom značenju te riječi.“ — Eto ovako piše jedan profesor, a u svakoj dogmatici naći će slušatelji bogoslovije, što Crkva uči, naime da je Papa rimski biskup, primas Italije, patriarha Zapada i kao takav imade posebnih prava nad Crkvom latinskom, kakovih ne vrši niti kani izvršivati kao glava cjelokupne crkve. To nije dakle ništa nova. Pisac se tuži, da si nitko ne daje truda da jasno razluči jednu stvar od druge, pa zašto on barem ne razjasni svoje mišljenje o tom. To je barem mogao uvažiti, da je Papa zajednički otac sviju kršćana, a spram oca ne govori se o podvrženosti ropskoj, već o sinovskoj podložnosti, a to je znak jedinstva i ljubavi.

3. On veli, da je „konstitucija Crkve, kakova je danas, sasvim različna od one stare, pa da se je poslije devetoga sto-

ljeća konstitucija crkvena radikalno promijenila na zapadu, da je Crkva postala absolutnom monarhijom i naliči na državu razdijeljenu na više provincija; dočim prije nije Crkva bila monarhija, jer je svaki biskup slobodno upravljao svojom biskupijom. Pa dodaje, da taj sustav svoje porijeklo imade djelomice iz dekretala pseudoizidorskih. — Ovdje zamjenjuje pisac dogmat o jedinstvu Crkve i o primatu Pape s ustavom upravne koncentracije i dapače s birokratskom metodom uprave, koja se je razvijala i mijenjala prema prilikama vremenâ i narodâ u raznim vijekovima. Ali kako danas tako i u svim prijašnjim vijekovima imao je Papa vlast redovitu i neposrednu kako nad svim i pojedinim crkvama, tako i nad svim i pojedinim pastirima (biskupima) i vjernicima, kako to uči Conc. Vatic. sess. IV. u constit. dogm. *Pastor aeternus* cap. 3. I kad pisac veli, da istočna crkva mora ostati apsolutno nezavisna i sama svoju upravu voditi u svemu, kako sada čini i kako je činila sve od početka kršćanstva, upada u protuslovlje, jer izmegju dva društva apsolutno neovisna može postojati jedino diplomatski saobraćaj, a nipošto jedinstvo ili sjedinjenje, dapače ni konfederacija, kakova n. pr. postoji u sjedinjenim državama Sjeverne Amerike. Bludnja je to dakle to veća, što istočna crkva ni danas nema jedinstva a još manje neovisnosti apsolutne. Zar može biti jedinstva megju udima odsječenim od svoje glave, a megju sobom rascijepanim i odijeljenim, kao što su baš istočne metropolije ili patrijaršije i eksarhati? A o nezavisnosti apsolutnoj ne može da bude ni govora ovdje, gdje postoji apsolutna podložnost crkve svjetskoj vlasti, kako je slučaj u Turskoj, u Rusiji, u Grčkoj, Srbiji, Bugarskoj i kod nas, sve od onog vremena, kad je otkazala sinovsku podložnost nasljedniku sv. Petra, Papi. A napokon ne stoji to, da crkva istočna sama sebe upravlja sada onako, kako je to bilo u prvim vijekovima kršćanstva i prije raskola, jer onda ne bi trebalo ni zahtijevati kao preduvjet sjedinjenja povratak u status quo ante t. j. prije raskola.

Sjedinjene crkvi, ili bolje da kažem, povratak odcijepljenih u da u jedinstvo jedine prave Crkve Kristove ne može a da se protivi jedinstvu Crkve i riječi Kristovoj, koji je na sv. Petru sagradio cijelu Crkvu svoju i sv. Petru povjerio službu da utvrdi braću svoju, da pase i ovce i jaganjce stada Kristova. Tko si dakle zamišlja sjedinjenje crkvi, a ne dozvoljava vrhovnoj glavi cjelokupne Crkve, Papi, vlasti nad jednim dijelom Crkve t. j.

nad Istokom; tko ne priznaje Papu za oca i učitelja svih kršćana, ili mu najviše dozvoljava stanoviti utjecaj samo u pitanjima, koji se dotiču cjelokupnog kršćanstva, a ne n. pr. nad sporovima u crkvi istočnoj; taj si umišlja sjedinjenje takovo, kakovo nije bilo niti u prvim vijekovima kršćanstva prije raskola, taj zahtijeva nešto drugo i drugojačije nego li je status quo ante.

4. Prema cijelom sadržaju članka imalo bi se sjedinjenje crkvi provesti tako, da se poruši dogmat o jedinstvu Crkve Kristove; jer bi bile dvije crkve, koje žive svaka za sebe, recimo u prijateljstvu, slogi, ljubavi, ali ne bi bila jedna Crkva Kristova. Iz sadržaja istoga članka razabire se, da ne bi ni jedinstva u vjeri bilo. Jer evo kako piše: „Nije vjerojatno, da bi istočna crkva napustila svoje doktrinalno stanovište. Ona je sačuvala sva dogmata netaknuta, kako se je naučalo u staro doba; ona nije nikada priznala drugih dogmata, osim prilikama prinuđena kao n. pr. u Florenci. A ne bi ni latinska crkva bila pripravna napustiti svoje kasnije dogmatske definicije, jer će ona vazda reći, da je to razvitak starodrevne nauke. Zar bi bilo pravedno, pita on, da latinska Crkva nametne svojoj sestrici crkvi istočnoj svoje nazore, kako je to bilo u Lionu i Florenci?“ — Tko ovako govori, da se naime ostavi svakoj od dviju crkvi njezin način naučanja i ispovjedanja istina vjerskih, da se crkvi istočnoj nameće dogmatski sustav latinske crkve, da crkva istočna ne mora prihvatiti latinska dogmata, kao n. pr. da Duh Sveti ishodi od Oca i Sina, da imade čistilište, da je B. D. Marija bez ljage istočnoga grijeha začeta itd. — taj govori kao heretik. Njegov govor naliči mnogo govoru modernistâ, koji dogme smatraju kao jednostavne formule, kao fraze od skolastika izmišljene, na koje je slobodno napadati kao na svaku inu ljudsku nauku. Tko govori o dogmatu latinskom, o dogmatskom sustavu, što postoji u svakoj od dviju crkvi različan, taj pokazuje da ne zna, što je dogmat. Dogmat je istina predložen na vjerovanje svimkolikim sinovima sv. Crkve bez razlike, da li su ovi na istoku ili na zapadu, a nije nipošto mnijenje, teološka zadjevica, pitanje o kojem se može voditi prepirka i dosljedno, koje se može po volji prihvatiti kao dogmat ili odbiti.

To su očite bludnje dogmatske i na tom temelju ne može naravno doći do sjedinjenja. Ono što se crkvi istočnoj ostaviti može, jesu običaji i njezina liturgija, ali u dogmama, u vjeri, mora se postići potpuno jedinstvo.

5. Što se tiče historijskih bludnja, već smo spomenuli nekoje, kao n. pr. da se je konstitucija crkvena radikalno promijenila poslije devetoga vijeka, ili da biskup Rimski kao nasljednik sv. Petra nije imao neposredne ni izravne vlasti nad istokom. Ali imade i drugih. Tako veli za papu Nikolu I., da je malne jednako odgovoran za raskol kao i Focije; a za listove Leona IX., da su puni napadaja, koji ogorčuju duhove; za koncil florentinski veli se, da nije poznavao crkvene povjesti ni povjesti sv. otaca itd.

Čim je ugledala svijetlo prva sveska i čim se je saznalo za sadržaj pomenutoga članka, crkvena je oblast pozvala na red urednika i pisca. Urednik opat Arsenije Pellegrini dao je odmah izvaju, koja ga slabo ispričaje, ali u slijedećoj svesci, koja je izišla u prosincu, napisao je članak, u kojem žali ovaj svoj propust. Pisac pako požurio se osobno doći u Rim pred sv. Oca, pred kojim je opozvao svoje bludnje i potpisao dotičnu izjavu. Ovo bezuvjetno podvrgnuće pisca kraljevskog roda nepogrješivom učiteljstvu Crkve katoličke lijep je primjer u crkvenoj povjesti, koji služi mnogima na edifikaciju. Povodom tim izdao je sv. Otac Papa Pijo X. posebno pismo svojim delegatima u Carigradu, Grčkoj, Egiptu, Mesopotamiji, Perziji, Siriji i Indiji, koje u cijelosti donosimo u originalu.

Dr. J. Pazman.

Odredbe sv. Stolice.

I. Litterae Apostolicae.

Sanctissimi Domini Nostri PII divina providentia Papae X ad Archiepiscopos Delegatos Apostolicos Byzantii, in Graecia, in Aegypto, in Mesopotamia, in Persia, in Syria et in Indiis Orientalibus consistentes.

PIUS PP. X.

VENERABILES FRATRES

SALUTEM ET APOSTOLICAM BENEDICTIONEM

Ex quo, nono labente saeculo, Orientis gentes ab unitate Ecclesiae catholicae coeperunt avelli, vix dici potest quantum a viris sanctis adlaboratum sit, ut dissidentes fratres ad eius